

GENT DE L'EMPORDÀ ► REFLEXIONS EN PRIMERA PERSONA

El pensament de Joaquim Xirau

El 18 de maig de 2006 va tenir lloc –a la Biblioteca Carles Fages de Climent de Figueres, a la ciutat on el nostre filòsof va néixer el 23 de juny de 1895– el Symposium Càtedra Ferrater Mora dedicat a *El pensament de Joaquim Xirau*, de la mà de Josep Maria Terricabras, director de la Càtedra. Xirau va morir exiliat a Mèxic, el 10 d'abril de 1946

Joan Armangué
FIGUERES

■ La publicació del llibre que portava per títol *Figueres ciutat de les idees* no era el fruit de cap casualitat, sinó la constatació d'una realitat al llarg de la història de Figueres. Un títol de ressonàncies filosòfiques que, potser, li hauria complagut a Joaquim Xirau que, justament, va desvetllar la seva vocació pel món de les idees en aquesta ciutat on va néixer en el si d'una família empordanesa de caire catòlic però d'idees liberals i va fer el batxillerat a l'Institut Ramon Muntaner de l'època, on va ser introduït al pensament filosòfic de la mà d'Antoni Subías González, professor de lògica que, amb el pas del temps, esdevingué el seu sogre, ja que Joaquim Xirau, el futur filòsof de l'Amor, es va enamorar i casar amb la seva filla Pilar Subías, que va ser una de les primeres mestres de primària de casa nostra i que tingué un paper cabdal en la vida del nostre filòsof ja que fou, en tot moment, la seva ombra tutelar.

Nissaga irreplicable

La nissaga dels Xirau és un dels patrimonis de la nostra ciutat del qual estem més orgullosos. Dels quatre germans Xirau, en Josep Ramon com a jurista especialista en Dret comparat va ser degà de la Facultat de Dret de la Universitat de Barcelona, alhora que en Joaquim ho era de la Facultat de Filosofia i Lletres. L'Antoni va ser un dels redactors de l'Estatut de Núria i conseller de Justícia de la Generalitat republicana. I el més petit dels germans, en Joan, químic i farmacèutic, visqué molts anys a Mèxic i va morir a Figueres, –on regentava la Farmàcia Xirau del carrer Joan Maragall– després de no gaire anys d'haver tornat de l'exili.

Una nissaga de la qual se'n hauria d'escriure un llibre que seria un compendi de tota aquella gran gemma que va emergir en les nostres contrades a inicis del darrer segle i que la Guerra Civil va segar...

D'aquella munió de gent, en Joaquim Xirau n'és una figura molt representativa, ja que en ell la filosofia, la pedagogia i la política eren dimensions indissociables de la seva proteïna personalitat. Cal recordar que, com a ciutadà, va ser fundador –amb Gabriel Alomar, Rafael Campalans, Manuel Serra i Moret i d'altres– de la Unió Socialista de Catalunya, un partit que s'autodefinia

com a socialista i català: "som catalans –deien– i, per tant, socialistes catalans; com a catalans socialistes, i com a socialistes catalans", i com a membre d'aquest Partit va ser elegit regidor a l'Ajuntament de Barcelona l'any 1931, on va tenir encomanada la tasca de la regidoria de Cultura. Però aquesta dimensió política de la seva vida va quedar truncada quan en el marc de la Guerra Civil va traspasar la frontera, un dia de gener del cru hivern del 39, acompanyat d'Antonio Machado, de qui s'havia fet amic quan aquest es va refugiar l'any 38 a Barcelona i li dedicà unes pàgines molt elogioses en el seu *Juan de Mairena*.

Fou fundador –amb Gabriel Alomar, Rafael Campalans, Manuel Serra i d'altres– de la Unió Socialista de Catalunya

D'aquesta travessia de la frontera amb Machado en resta un text colpidor titulat *Por una senda clara*, que condensa en les seves onze pàgines l'efecte devastador de l'esclat de la Guerra Civil. És aquest un escrit que posa de relleu que és una veritable llàstima que Xirau no ens pogués lliurar unes memòries de la seva vida...

Si Xirau va ser un ciutadà compromès amb la cosa pública, aquest compromís també el va portar a terme en l'àmbit especí-

Joaquim Xirau i Palau va morir jove, als 51 anys.
REVISTA DE GIRONA

fic de la seva vida filosòfica i pedagògica. Format en l'ideari i l'acció pedagògica de la *Institución Libre de Enseñanza* i admirador del model educatiu de la universitat anglesa, que ell havia conegut directament en haver estat professor a Oxford i a Cambridge, en assolir les seves responsabilitats a la Universitat Autònoma de Barcelona va endegar una gran renovació dels estudis filosòfics.

Mestratge singular

Xirau va deixar un record inoblidable del seu mestratge singular. Més que un excel·lent catedràtic va ser tot un veritable mestre. Un dels joves deixebles de l'avant-

guarda filosòfica d'aquella època fou, justament, Josep Ferrater Mora, que no desaprovava l'ocasió per a reconèixer el seu deute amb Xirau, que el va introduir en els corrents filosòfics europeus més importants i més influents d'aquell temps. Del seu reconeixement a la figura d'en Xirau, n'és una mostra l'entrada que li dedica, a ell i al seu fill Ramon, en el seu monumental *Diccionario de Filosofía*, que la Càtedra Ferrater Mora va actualitzar sota la direcció de Josep Maria Terricabras. Per a Xirau, dins la seva concepció d'un humanisme social, la reforme en el camp educatiu era la reforma de caire més profund. *Política vol dir Pedagogia*

Va traspasar la frontera, l'hivern del 39, acompanyat d'Antonio Machado, de qui s'havia fet amic a Barcelona

és el significatiu títol del pròleg d'en Xirau a una obra de Campalans, el seu company a la Unió Socialista de Catalunya. Qui fou conseller d'Educació i Universitats de la Generalitat, en Joan Manuel del Pozo, tan vinculat a la nostra ciutat de Figueres, en el primer número de la nova etapa encetada per l'*Empordà Federal*, a la primavera de 1987, va publicar un escrit que portava per títol "Joaquim Xirau: Educació i Vida" arran de la publicació de l'obra *Pe-*

dagogia i Vida en la qual s'aplegava un recull d'escrits d'en Xirau sobre el seu pensament pedagògic, amb un pròleg de Miguel Siguán. En aquest escrit, Del Pozo fa avinent que, tot seguint el vell ideal socràtic, pensar en l'educació sempre ha estat la millor manera de fonamentar la vida i que la millor tradició progressista vol que una educació de qualitat sigui un dret de tots servit pels poders públics.

Pocs dies abans del Symposium, el 10 d'abril, es varen complir 60 anys del traspàs de Joaquim Xirau. Es va morir a causa d'un dissortat accident amb l'esglaió automàtic d'un tramvia, del qual en va ser testimoni presencial el seu fill Ramon que, aleshores, tenia 22 anys i l'acompanyava cap al vell edifici colonial de Mascares, seu de la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat Nacional Autònoma de Mèxic. Allí havia impartit classes al llarg de set anys des que, foragitat de Catalunya per la Guerra Civil, havia estat acollit en el Mèxic hospitalari juntament amb molts altres exiliats. La filosofia va perdre massa d'hora Joaquim Xirau, en un moment que aquest estava donant el millor de la seva experiència intel·lectual. La seva obra filosòfica, a la recerca d'una harmoniosa gran síntesi, va quedar truncada quan ell tenia només 51 anys.

L'obra completa

Arran de la celebració del centenari del seu naixement, es va endegar la publicació de l'obra completa, una edició de la qual en van tenir cura el seu fill i deixeble, Ramon, amb la col·laboració de bona part dels ponents del Simposi celebrat a Figueres. Com en els versos de Dant, en el sistema filosòfic que al llarg de la seva vida Xirau va anar articulant: "l'amor mou el cel i els estels". Xirau és el filòsof de l'amor per excel·lència. Per a ell, l'amor com a valor suprem era la font i l'origen de tots els altres valors que donen sentit a la vida. El món dels valors que fa la vida digna de ser viscuda té el seu fonament en la filosofia de l'amor. L'actitud amorosa, com actitud radical de la consciència i motor del pensament, és la font promotora del món dels valors humans que fan possible la plenitud vital. Per a ell "interpretades amb amor, coses i persones adquireixen un sentit". Per a Joaquim Xirau la cadena que relliga l'Amor-la Filosofia-la Pedagogia-la Política i la Vida és una cadena que es retroalimenta permanentment ja que per a ell, en definitiva, filosofar era viure i viure era filosofar.

El centre cívic de la Marca de l'Ham porta el seu nom

FIGUERES | J. A.

■ Amb motiu de la construcció de la nova Biblioteca Carles Fages de Climent, a l'any 2000, la ciutat de Figueres el recorda al batejar l'antic edifici de la biblioteca del carrer Ample amb el nom de Centre Cultural Joaquim Xirau. Des de l'any 2007, seu de l'arxiu municipal, després d'haver quedat aturat, per manca de suport polític, el projecte de l'arquitecte figuerenc Enric Ruiz-Geli de construcció d'un nou edifici eòlic, autosuficient energèticament, i la creació d'una àgora contemporània, per facilitar la comunicació cultural

virtual i real, amb la presència física i/o electrònica dels creadors i consumidors culturals, on estaven previstos espais d'exposició, llibreria, aules de formació i tallers de creació, punts de reunió per als agents culturals i diferents espais dedicats a les noves tecnologies. El nou centre cultural és una assignatura pendent que cal esperar que, en un futur, sigui una realitat pels seus efectes arquitectònics i culturals. Mentrestant, s'ha posat el nom de Joaquim Xirau al centre cívic de la Marca de l'Ham, per acord municipal de maig de 2012, com a memòria del gran pensador figuerenc.

El centre Joaquim Xirau. SANTI COLL